

“Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu” Projesine Kentleşme Sektörü Açısından Yorumlar ve Açılımlar

K. Taylan DERİCİOĞLU

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) faydalanıcısı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) uygulayıcısı olduğu “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi” Avrupa Birliği (AB) fonlarından desteklenerek 2007 yılı içerisinde birçok kuruluşun katılımıyla yoğun bir şekilde yürütülmüştür. Projenin ana amacı /1/; 2002 yılında Johannesburg'da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı doğrultusunda ve Avrupa Birliği 6. Çevre Eylem Planı ile uyum içerisinde olmak üzere, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin Türkiye'nin makro-ekonomik ve sektörel düzeyde üretilen ulusal ve bölgesel kalkınma planlarına entegre edilmesine katkı sağlamaktır.

Ulusal, toplumsal ve yerel düzeyde tanımlanan proje hedefleri arasında sürdürülebilir kalkınma kavramının ve bilincinin yaygınlaştırılması doğrultusunda, bireysel hedef gruplarına da söz konusu proje kapsamında yer verilmiştir. Ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin karar verme süreçlerinde dikkate alınarak uygun stratejilerinin saptanabilmesi için, ilgili bakanlık ve kurum temsilcilerinin yer aldığı katılımcı bir tartışma platformu oluşturulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma konusunda uzmanlığın artırılmasına yönelik bu çalışmalara toplumsal, yerel ve bireysel düzeylerde de açılım kazandırılarak, sürdürülebilir kalkınmanın uygulanabilirliğini gösterecek projelerin desteklenmesi ve ilgi gruplarının bilinç düzeylerinin yükseltilmesi öngörülmüştür.

Projenin birinci bileşeni olan Ulusal Kapasite Geliştirme çerçevesinde; kamu kurumlarında

sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayalı planlama ve karar verme kapasitelerinin öncelikle beş pilot sektör bazında geliştirilmesi için teknik destek sağlanması uygun görülmüş olup, planlamaya yönelik politika seçeneklerinin oluşturulabilmesi için de Tematik Çalışma Grupları kurulmuştur. Balıkçılık, ormancılık, enerji, teknoloji ve bilim sektörlerinin yanı sıra kentleşme sektörü de pilot proje sektörleri arasında yer almış ve anılan sektörler bazında tartışmalar belli bir program kapsamında olmak üzere, çeşitli illerde gerçekleştirilmiştir.

Bunlardan; ‘bölgesel ve yerel; sosyal, çevresel ve ekonomik konuların ve sektörlerin kesişme noktasında yer alan “kentleşme” olgusunun sürdürülebilir kalkınmaya etkisi ve ilişkisi’ konusu ‘Türkiye Sürdürülebilirliği Tartışıyor’ başlığı altında düzenlenen etkinlikler çerçevesinde 11 Aralık 2007 tarihinde İstanbul'da Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı'nda ele alınmıştır. Türkiye'de planlı kalkınma dönemine geçişten bu yana izlenen planlama anlayışına ve planlama yöntemine yeni yönelimler vermesi beklenen ‘Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi’ nin ‘Kentleşme Sektörü’ ile ilişkilendirilerek değerlendirilmesi /2/; yeni açılımlara katkı getirmesi bakımından önem taşımaktadır.

Semantik Yaklaşım Dayalı Yorumlar

‘Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi’ ile ‘Bölgesel ve Yerel; Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Konuların ve Sek-

Doç., Dr.,
İstanbul
Metropolitan
Planlama ve
Kentsel Tasarım
Merkezi

PLANLAMA
2007/2

törlerin Kesişme Noktasında Yer Alan Kentleşme Olgusunun Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkisi ve İlişkisi' tümcelerini oluşturan kelimeleri semantik yaklaşımla değerlendirerek anlambilim açısından kavramsal çıkarımlarda bulunmak, hem projenin düşünsel kurgusunun hem de projenin kentleşme sektörü ile kurulması öngörülen bağlantı mantığının irdelenmesine olanak verecektir. Böylelikle; proje yaklaşımı ile proje amaçları arasında bir tutarlılık sorgulaması yapılarak, "sürdürülebilir kalkınma" ve "sürdürülebilir kentleşme" kavramlarının buluşturulmasına verilebilecek katkının özünü ve yöntemini belirlemek mümkün olabilecektir.

"Sürdürülebilirlik" ve "kalkınma" kelimelerinin ortak çağrışım yaptığı anlamlar bir "sektörler üstünlük", "çok sektörlülük" ve "sektörler arasılık" kavramına yönelmekte ve "bütüncüllük" imgesini akıllarda uyandırmaktadır. Her ikisi de, "dinamik unsurlar" taşıyan ve bir "süreç" yansıtan anlatımları içermektedir. Projenin öncelikli sektörlerine bakıldığında ise; "balıkçılık", "ormancılık" ve "enerji" sektörlerinin hangi bütünün parçaları veya bileşenleri oldukları kolayca anlaşılabilen birer faaliyet dalı oldukları görülmektedir. Buna karşılık "kentleşme" bir sektör olmaktan çok bir "olgu" ve "süreç" mesajı vermekte; fakat "biraradalık"ın yansıttığı "karmaşık" görünümle beraber, "bütüncül" algılamalara da kucak açmaktadır.

Her ne kadar yukarıda kelimelerin anlamına dayandırılan semantik yaklaşımdan başlayarak, kavramsal çıkarımlarda bulunulması öngörülmüş ise de; projenin düşünsel kurguna ilişkin yorumlarla açıklamalara devam etmek, proje amaç ve hedeflerinin sürdürülebilirlik kavramı ve gerekleri ile ne oranda bağdaştığının saptanması bakımından ilginç olacaktır.

Son pilot sektör olan "bilim ve teknoloji", her sektörün ortak tabanını oluşturan ve gelişimini besleyen "çok disiplinli" faaliyetleri kapsamaktadır. Özü; insan ve doğa çatışmasının ve/veya uzlaşmasının yöntem ve araçları üzerinde verilen uğraşlara dayanan "bilim ve teknoloji", insan yapısı sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel sistem ile doğal sistem arasındaki ilişkilerin geçmiş evrelerini açıklamakta ve ileriki evreleri için de seçenekler sunmaktadır. Anılan insan-doğa ilişkileri "bilim" in geliştirdiği "yöntemler" le ele alınmakta, "laboratuar" larda incelenmekte, dene-

yimler sonucu üretilen "araçlar" la yine insan-doğa ilişkilerine devam edilmektedir.

"Bilim" sel faaliyetler dizini yöntem geliştirme ve laboratuarda sınama işlevleriyle başlarken, bunların uzantısı olan "teknolojik" faaliyetler de insanların doğal sisteme karşı uygulamaya sokacakları araçların üretimini üstlenmektedir. "Bilim ve teknoloji" nin insan-doğa ilişkilerinin yeni evrelerine seçenek sunmasının iki yönlü işleyişi vardır. Ya "bilim ve teknoloji" yeni araçlar üretecek ve evrensel konumu gereği bunların yararlı ve zararlı taraflarını belirterek seçimi insanlara bırakacak, ya da insanlar kendi amaçları ve hedefleri doğrultusunda araç üretimini "bilim ve teknoloji" den isteyecektir.

Değinen iki yönlü işleyişin tercih yapmayla bağlantılı olması, konunun "politika" boyutunu doğrudan ortaya çıkartmakta ve her iki kesimi de karar sürecinin birer aktörü olarak tanınması gereğini gözler önüne sermektedir. Bilimin "araştırmacı" aktör ve toplum adına karar veren "siyasi" aktör olarak tanımlanmasını yaptıktan sonra, uygulamaları yapan kesimin de "bürokrat" aktör olarak tanımlanmasının yapılması, politika bağlantılı aktörler çerçevesinin tamamlanması olacaktır. Araştırmacı ve bürokrat aktörlerin her ikisini "teknokrat" aktörler olarak tanımlamak da mümkündür. Teknokrat aktörlerin siyasi aktörler ile işlevsel bazda karşılaştırmasının; özellikle hazırlanan kalkınma planları referans alınarak yapılması, konuya son açıklamaların getirilmesini kolaylaştıracaktır.

1960' lı yıllardan günümüze uzanan; yani yaklaşık yarım yüzyıla yayılan Türkiye' nin "planlı kalkınma dönemi" sırasında teknokrat aktörler "Özel İhtisas Komisyonları" nda bir araya gelmişler ve "kalkınma planlarının politikalarını" saptamışlardır. TBMM çatısı altında "Plan ve Bütçe Komisyonu" çalışmaları çerçevesinde siyasi aktörler ile gerçekleştirilen buluşmalarda ise; "Beş Yıllık Kalkınma Planları" gibi uzun vadeli konularda "atanmışlardan oluşan" teknokrat uzmanlığı daima baskın çıkmıştır. Siyasi aktörlerin uzmanlık yetersizlikleri ise ilgilerini; "seçilmişliklerinin de doğası olarak", kısa vadeli konularla sınırlı tutmaya devam etmelerine neden olmuştur. Sonuç olarak, plan dokümanlarında yer alan önemli pasajların büyük bir kısmı teknokrat aktörlerce kaleme alınan "plan politikalarını"

açıklarken, siyasi aktörün belirlediği “politika-
nın planlarını” üretmek ise hemen hemen hiç
gerçekleşmemiştir. Gerçekleşen ise; esasında,
siyasi aktörün “politika”sının ne “planı” ne de
“programı”, ancak “projesi” ve “parası” düze-
yinde olmuştur.

‘Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara
Entegrasyonu Projesi’ tümcesinin son iki parçası
olan “entegrasyon” ve “proje” kelimelerinin
yaptığı çağrışımlar; sistemin bileşenleri ile par-
çacıl ve dinamik unsurlarının buluşturulması ve
bütünleştirilmesinin, bir düşünsel kurgu çerçeve-
sinde gerçekleştirilmek istenmesidir. Dolayısıyla,
tümcenin tanımladığı proje 5 sektörü içeren bir
pilot yaklaşım olup, ilk aşamada bir beyin fırtınası
ve tartışma platformunun yaratılmasını amaçla-
maktadır. İlk aşamada amaçlananın bir sonraki
aşamada sinama-yanılma yaklaşımına dayandı-
rılarak, bir yöntem ve model denemesi amacına
taşınmak istenmesi de makul karşılanabilecek bir
tasarlamadır. Ancak, sinama-yanılma yaklaşıma
dayandırılmış böylesine bir tasarlama; yöntem
ve model arayışından sistem arayışına yönelik ve
geçiş için yeterli olmayacaktır.

Sistem Yaklaşımına Dayalı Yorumlar

Kalkınma yaklaşımının sürdürülebilirlik kav-
ramı üzerine yapılandırılması ve sektörel poli-
tikalara yansıtılması ilkin, kalkınma sürecinde
sektörler arası bütüncülüğün kurgulanmasını
gerektirmektedir. Bir önkoşul niteliğinde olan
bütüncülüğün kurgulanması gerçekleştirildikten
sonra, sürdürülebilir kalkınma sürecinin sektörel
uzantılarını veya ana bileşenlerini tanımlamak
mümkün olabilecektir. Dolayısıyla sektörler
üstünlük ve bütüncülük kavramlarından hareket
ederek sektörel açılımlara yönelmek, politika
saptama ve gerekçelendirme konusunda büyük
rahatlıklar sağlayabileceği gibi, saptanan poli-
tikaların açıklanması ve anlatılmasına da büyük
kolaylıklar getirecektir.

Analojik olarak değerlendirildiğinde; hem
bütüncülüğün sektörel açılımlara hem de sek-
törel çalışmalardan bütüncül ve sektörler üstü
buluşmalara yönelmenin özünde; bilimin temel
yöntemleri olan, tümünden gelim ve tüme varım
yaklaşımlarının yattığını görmek mümkündür.
Bu düşünsel kurgudan hareketle “Sürdürülebilir
Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu

Projesi”nin sistem arayışına yönlendirilmesini,
tümcede yapılacak kavramsal destek rötuşlarıyla
ifadelendirmek gerekecektir. “Kalkınma Yak-
laşımının Sürdürülebilirlik Kavramına Dayan-
dırılması ve Sektörel Politikalara Taşınması”
rötuşlanmış ilk destek ifade olmakta ve bunun
“bütüncülük” kavramı ile birleştirilmesi ise,
“Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Bütüncül-
lüğün Kurgulanması ve Sektörel Uzantılarının
Tanımlanması” tümcesini türetmektedir. Her iki
yaklaşımı içeren son rötuşlu tümce ise, “Sürdü-
rülebilirlik Kavramına Dayandırılmış Kalkınma
Süreci için Bütüncül Yaklaşımların Geliştirilmesi
ve Sektörel Politikalara Yansıtılması Projesi”
olmaktadır.

Son tümcenin semantiğine ve kavramsal açılı-
mına girildiğinde, tümünden gelim yaklaşımının
esas alındığı anlaşılmaktadır. Bu tercihin
yapılmasının ana nedeni, karakter uyumsuzluğu
gösteren iki farklı sektör gruplarından hareketle
tüme varım yaklaşımının gerçekleştirilmesinin
olanaksız olmasıdır. Balıkçılık, ormancılık ve
enerji sektörlerinin karakteri ve anatomisi; kent-
leşme ile bilim ve teknoloji sektörlerinin karakter
ve anatomisinden çok farklıdır. Her iki sektörler
grubunu yan yana getirerek tüme varmaya çalış-
manın, doğru sonuçlar vermeyeceği açıktır. Bu
durumda izlenebilecek tek yaklaşım ise; bilim
ve teknoloji ile kentleşme sektörlerinin bütüncül
karakterinden yapılacak taşımalarla, tekil karakter
içeren balıkçılık, ormancılık ve enerji sektörlerine
“sürdürülebilir kalkınma” boyutlarının kazandı-
rılmasıdır. Bütüncül sektörlerden tekil sektörler
taşımalar yapılmasının açılımı ise, analogik yön-
temler üzerinden aktarımlarda bulunulmasıdır.

Bütüncülüğün pratik ortamdaki mantıksal gerek-
lerine geçildiğinde; bunları teknik gerekler ve
politik gerekler olarak tanımlamak mümkündür.
Teknik gerekler esasında, Kalkınma Planları ve
Programları’nda izlenen ve uygulanan planlama
tekniklerinin üzerinde bazı yeniliklerin yapılmasıdır.
Bunlar sektörel ve merkezi planlama gelenekle-
rinden sıyrılarak çok sektörlü ve çok merkezli
planlama tekniklerine yönelmek olduğu gibi,
mekansal boyutları da içermek olmaktadır.
Böylelikle, bütüncülüğün politik gereklerinin
yerine getirilmesi için de önemli adımlar atılmış
olacaktır. Seçilmişlerin ve siyasilerin; özellikle
planlama konularında, yeni politikalar üretmeleri

ve tercihlerini ortaya koymaları, ancak teknokratların kendilerine seçenek üretmeleri ve bu seçenekler üzerinde kendilerine tarafsız değerlendirmeler yapmalarıyla mümkündür. Teknokratların siyasilere bu tür destek sağlayamamaları halinde politik seçenek eksikliği ve yetersizliği; teknokratların siyasileşme süreçlerine girmeye devam etmelerine rağmen, bertaraf edilemeyecektir.

Bu savın ne anlama geldiği; Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi'nin İstanbul'da "Bölgesel ve Yerel Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Konuların ve Sektörlerin Kesişme Noktalarında Yer Alan Kentleşme Olgusunun Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkisi ve İlişkisi" başlığı altında yapılan tartışmanın açılımla belirginlik kazanacaktır. Tartışma konusunun başlığının açılımlında yine semantik yaklaşım izlenecek olursa; "bölgesel ve yerel" kelimelerinin mekanlar arası bir sistem kademelenmesini ve dolayısıyla bir "düşey ilişkiler sistematığı"ni

öne çıkardığı anlaşılmaktadır. "Sosyal, çevresel ve ekonomik konular ve sektörler" tümcesinin kelimelerinin doğrudan "sürdürülebilirlik kavramı" ile bağlantılı olduğu ise gayet açıktır.

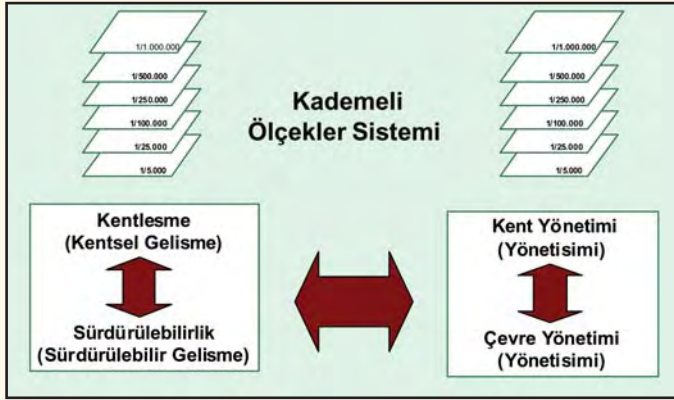
"Kesişme noktalarında yer alan kentleşme olgusu" kelimelerinin yansıttığı kavram; "kentleşme"nin çok sektörlü ilişkiler yumağından oluşan dinamik bir süreç olduğu ve bu sürecin kesitlerinde sektörler arası bir "yatay ilişkiler sistematığı"nin bulunduğudur.

"Kentleşme olgusu"nun "sürdürülebilir kalkınmaya etkisi ve ilişkisi" kelimeleri bir yandan çok sektörlülük, sektörler arasılık ve bütüncülük, bir yandan da dinamizm ve süreç çağrışımları yaparken; diğer bir yandan da "ilişkiler ve etkiler"e uzanarak, bir "sistem yaklaşımı"nın altını çizmektedir.

İstanbul'da gerçekleştirilen tartışma konusunun "sürdürülebilir kentleşme", "sistem yaklaşımı", "düşey ilişkiler sistematığı" ve "yatay ilişkiler sistematığı" kavramlarını içerdiğine bakılırsa; projenin kentleşme sektörü için olası misyonunu "sürdürülebilir kentleşme olgusunun sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak, düşey ve yatay ilişkiler sistematığının tanımlanması" olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ancak, karmaşanın basitleştirilmesi için soyut ve genellemeçi yöntemlere, yöntem aşamalarının belirlenmesi için ise model analogilerine başvurulması gerekecektir.

Sistem Tekniğine Dayalı Açılımlar

Sistemin yapı taşlarının bir grubunu oluşturan kentleşme ve kentsel gelişme kent yönetimi ve yönetişimi ile ilişkilendirilebildiği oranda; ikinci grubu oluşturan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme de, çevre yönetimi ve yönetişimi ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu iki yapı taşları grubunun birbiriyle yatay ilişkisi ise "sürdürülebilir kentleşme ve/veya kentsel gelişme yönetimi ve/veya yönetişimi" olarak tanım bulmaktadır. Yatay düzeyde yapılan bu ilişkilendirmenin; planlamada kademeli ölçekler sistematığı göz önüne alındığında, her ölçek için ayrı ayrı yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak bu kadarla kalmayıp planlamada kademeli ölçekler sistematığının düşey ilişkileri göz önüne alındığında ise, yatay bağlantıların plan ölçekleriyle orantılı olarak; makro (üst), mezo (ara), mikro

Şekil 1: Sürdürülebilir Kentleşme ve Kademeli Ölçekler İlişkisi

KADEMELİ YERLEŞİMLER	HAVZALAR	ALTYAPILAR
7. DERECE (İstanbul)
6. DERECE (Ank, İzm, Ada, G.Antep)
5. DERECE (Bur, Diy, Ela, Erz, Esk, ...)
4. DERECE (.....)
3. DERECE (.....)
2. DERECE (.....)
1. DERECE (.....)

Şekil 2: Kademeli Yerleşimler, Havzalar ve Altyapılar İlişkisi

(alt) çaplarda olması gereği de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Biraz daha somut anlatımlarda bulunmak gerekirse; fiziki veriler ve değişkenler üst ölçekli planlarda ne kadar toplayıcı ve alt ölçekli planlarda da ne kadar ayırıştırıcı düzeyde ve karakterde ise, sürdürülebilir kentleşmenin veri ve değişkenleri de analogik olarak üst ölçekli planlarda o kadar toplayıcı ve alt ölçekli planlarda da o kadar ayırıştırıcı düzeyde ve karakterde olmalıdır. Aksi takdirde “düşey ilişkiler sistematiği”ni kurmak mümkün olmayacağı gibi, kademeler arası düşey veri tutarlılığını sağlamak da mümkün olmayacaktır. Bu yaklaşımı çıkış noktası yaparak “yatay ilişkiler sistematiği”ne yönelmek için, tekrar sürdürülebilirlik kavramının üç ana unsuruna atıfta bulunmak gerekecektir.

Ekolojik havzaları sürdürülebilirliğin ilk unsuru olan ekolojik sistem alanları; kademeli yerleşimleri sürdürülebilirliğin ikinci unsuru olan toplumsal yaşam alanları ve materyal-teknik altyapıları da sürdürülebilirliğin üçüncü unsuru olan ekonomik eylem alanları olarak tanımlamak, “yatay ilişkiler sistematiği”ne yönelmenin ilk adımı olacaktır. İkinci adımda ise; ekolojik havzaların, kademeli yerleşimlerin ve altyapı sistemlerinin açılımı gerekecektir. Bu aşamada, üzerinde çalışmalar yapılmış olan kademeli yerleşim merkezleri konusundan başlamak yerinde olacaktır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın gerçekleştirdiği çalışmalarda /3/; Türkiye’de 1. Derece’de kırsal yerleşim merkezleri olmak üzere 7. Derece’ye kadar çıkan yerleşim merkezleri saptanmış ve en üst kademede İstanbul konumlandırılmıştır. İstanbul’u takip eden 6. Derece merkezler arasında konumlandırılan Ankara, İzmir, Adana ve Gaziantep’i diğer alt dereceli merkezler izlemektedir. Yukarıda da belirtilen yaklaşımda değinildiği gibi; anılan yerleşim merkezlerini toplumsal yaşam alanları olarak tanımlamak mümkündür. Ancak, ekolojik sistem alanları olan havzalar ile ekonomik eylem alanları olan altyapı sistemlerinin tanımlanmasını yapmak için yeni çalışmalar başlatmak gerekecektir.

Ekolojik sistem alanları olarak havzaların tanımlanması çalışmasının esası, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) uygulamasına geçilmesi öncesine kadar yaygın referans olan

Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinin havzalar bazında açılımı ve ekolojik karakteri öne çıkaran yeni bölgelerin belirlenmesi olmalıdır. Buna paralel olarak; önemli doğrusal (otoyollar, karayolları, demiryolları, deniz yolları, enerji nakil hatları vb) altyapı tesisleri ile noktasal (hava meydanları, limanlar, barajlar, enerji santralleri vb) altyapı tesislerinin tanımlanması da, ekonomik eylem alanlarını ülkesel düzeyde ortaya çıkaran ilk aşama çalışmaları olacaktır.

Ekolojik yaşam destek sistemleri ile ekonomik eylem ve toplumsal yaşam alanlarını tanımlayarak her üç grubu birbirileri ile kademeli ölçekler bazında ilişkilendirmek, çalışmaların giderek açılım kazandığı aşamalar olacaktır. Böylesine bir yöntemin izlenmesiyle, hem sürdürülebilirlik ilkesinin hem de sistem yaklaşımının gerekleri yerine getirilecektir. Kentleşme olgusunu bu bütünlük içerisinde ve kendi dinamik sürecinde algılamak, değerlendirmek ve izlemek için en uygun araç ise bir “sistemik göstergeler” kataloğunun geliştirilmesidir. Bu da, geliştirilen yaklaşım çerçevesinde ‘yöntemden tekniğe geçiş’ sırasında en somut adımın atılması anlamına gelmektedir.

Kademeli yerleşimler sistemini göstergeler ile ilişkilendirmenin ilk gerekçesi; kentleşmenin bir süreç olmasına ve bu sürecin belirli aşamalarında gelinecek düzeyin ölçülmesine dayanmaktadır. İkinci gerekçe ise; kentleşme sürecinin görece kavramlar içermesi nedeniyle, karşılaştırma yapılmasının kaçınılmazlığından kaynaklanmaktadır. İleriye dönük operasyonel hedeflerin saptanması ve kaydedilecek aşamaların olabildiğince ampirik bazda ve nicel verilerle izlenmesi ihtiyacı da, üçüncü gerekçeyi oluşturmaktadır.

Göstergelere dayalı ölçümler yapıldıktan sonra kademeli yerleşimler arasında yatay ve düşey karşılaştırmalar gerçekleştirilebilecek olup; istenmeyen durumların giderilmesi için somut hedefler konularak, uygulamalar sırasındaki aşamaları izlemek ve başarı derecesini ölçmek mümkün olabilecektir. Hedefe tam anlamıyla varılamaması ve işlemlerin kısmen tekrar edilmesi gereği halinde, döngüsel bir süreç yaşanacak demektir. Karar ve eylem mekanizmalarını çalıştıran bu sürecin döngüsel karakteri de, sistemik yaklaşımları ve uzun vadeli değerlendirmeleri gerekli kılmaktadır.

Kademeli yerleşimler arasında yatay ve düşey karşılaştırmalar yapılırken; örneğin, İstanbul başka metropoller veya alt derece yerleşimler ile karşılaştırılırken, sürdürülebilirlik unsurları olan ekonomik yapı, sosyal donatı ve çevre kalitesine ilişkin göstergelerin seçimi büyük önem arz etmektedir. Göstergeler verilerin bilgilere dönüştürülmesinde duyarlılıkla kullanılması gereken araçlar olmaktadır. Türleri itibarıyla göstergeler; öznel (subjective) ve nesnel (objective) olarak ayrılabilirdiği gibi, kavram ve işlevler itibarıyla tanımlayıcı (definitionary), içten (intern) veya dıştan bağlantılı (extern correlative) da olabilmektedir.

Her ne kadar nesnel değerlendirmeler mekansal ve rakamsal açıdan miktar (nicel) saptamalarının yapılabilmesi için tercih edilse de; toplumun ihtiyaçlarına, arzularına ve tatmin düzeylerine ilişkin (nitel) değerlendirmelerin yapılmasında (örn.: yeterli-yetersiz, gerekli-gereksiz, arzu

edilen-edilmeyen vb) öznel göstergelere itibar etmek gerekebilmektedir. Tanımlayıcı göstergeler ise yapılan tanımı (örn.: işsizlik) doğrudan ölçülendirirken (örn.: işsizlik oranı vb), içten veya dıştan bağlantılı göstergeler yorumlamalara açılım vermektedir. Örneğin; ödenen ‘ücret düzeyi’ söz konusu işyerinin ‘işgücü kalitesi’ hakkında yorum yapılmasına olanak verirken, yine örneğin; meslek okulu mezunlarının çıkış-varış yerleri bazında ‘göç bilançosu’, bu yerler arasında bir ‘iş pazarı’ karşılaştırmasında bulunmayı mümkün kılabilir. Birinci örnek olan ‘ücret düzeyi’ içten bağlantılı gösterge niteliği taşıırken, ikinci örnek olan ‘göç bilançosu’ ise dıştan bağlantılı gösterge niteliği taşımaktadır.

Bunların dışında arz (supply) veya talep (demand) ile girdi (input) veya çıktı (output) nitelikli göstergeler de bulunmaktadır. Belirli dallarda uzmanlaşmış hastanelerin yerel ötesi il ve bölgelere etkin hizmet vermesi ve hasta çekmesi, arza yönelik bir gösterge olabilirken; herhangi bir ilde veya bölgede aşırı oranda rastlanan tipik yerel bir hastalığa ilişkin göstergeler ise, söz konusu hastalıkla mücadele için gerekli uzman hastane talebinin bir gereğesi olabilmektedir. Vahşi depolamanın yapıldığı yerde veya yerlere üretilen atık miktarı, düzenli depolama talebi için değerlendirilecek bir gösterge olabilirken; bölgesel hizmet veren tehlikeli atık yakım ve düzenli depolama tesis kapasiteleri, arza ve hizmet düzeyine yönelik yorumların yapılabileceği bir gösterge özelliği taşıyabilmektedir.

Benzer şekilde göstergeler arasında neden (koşul) ve sonuç (etki) ayırımına gitmek de mümkündür. Nedensel göstergeler girdi (input) türü olabilirken, sonuç göstergeleri çıktı (output) türü olabilmektedir. Eğitime yapılacak yatırımın büyüklüğü, söz konusu il veya bölgede eğitim hizmetlerindeki açığı kapatmak üzere bir girdi göstergesi olarak yorumlanabilirken; herhangi bir işletmede atık su kalitesinin ölçümüyle elde edilen çıktı göstergesi, söz konusu işletmeye arıtma tesisi gereği ve niteliği hakkında da yorum yapılmasını sağlayabilmektedir. Birinci örnekte hizmette etkiler öne çıkarken, ikinci örnekte işletmede koşullar öne çıkmaktadır.

Dolayısıyla, ekonomik yapıya, sosyal donatılara ve çevre kalitesine ilişkin göstergeler belirle-

KADEMELİ YERLEŞİMLER SİSTEMİ	GÖSTERGELER Tanımlama ve Yorumlama
7. DERECE (İstanbul) 6. DERECE (Ank, İzm, Ada, G.Ant) 5. DERECE (Bur, Diy, Ela, Erz, ...) 4. DERECE (.....) 3. DERECE (.....) 2. DERECE (.....) 1. DERECE (.....)	

Şekil 3: Kademeli Yerleşimler ve Göstergeler İlişkisi

KADEMELİ YERLEŞİMLER Yatay ve Düsey Karşılaştırmalar	GÖSTERGELER Tanımlama ve Yorumlamalar
	EKONOMİK YAPI (Gelir Düzeyi, İşsizlik Oranı, Ücret Düzeyi...) SOSYAL DONATI (Giriş Sinavları Başarı Düzeyi, Yaşam Süresi... Göç...) ÇEVRE KALİTESİ (Toprak, Orman, Su, Hava, Gürültü Kirliliği Düzeyi, Atık Miktarı...)

Şekil 4: Kademeli Yerleşimler ve Sürdürülebilirlik Göstergeleri

nirken; veriyi bilgiye çevirmek üzere yapılmak istenen yorumlar da göz önünde bulundurulacak, özenli ve seçici değerlendirmeler yapmak gerekmektedir. Bu aşamadan sonra yerine getirilmesi gündeme gelen görev ise; kademeli yerleşimler ve kademeli ölçüklerin dikkate alınarak, kademeli göstergelerin belirlenmesidir. Söz konusu olan görev kısaca; kullanılacak kademeli göstergelerin tür bazında kategorizasyonunun yapılarak, içerik ve kapsam bazında da kataloglandırılmasıdır.

Kademeli sistemler yaklaşımından yola çıkılarak geliştirilen sistematikte tutarlılıkların sağlanması için; yedi dereceli yerleşim sisteminde metropol- den başlanarak kırsal merkezlere kadar inilirken, kademeli ölçükler sisteminde de 1/1.000.000 gibi makro ölçükten başlanarak 1/1.000 gibi mikro ölçüğe kadar inilmektedir. Bu sistematığın kademeli göstergelere yansımaları ise; ilkin toplayıcı (aggregated) göstergelerin tanımlanması olup, bunların yerleşim ve ölçük kademeleriyle yatay tutarlılıkları gözetilerek, etap etap ayrıştırıcı (disaggregated) göstergelere indirgenmesidir.

Örneğin; 1/1.000.000 ölçekte İstanbul ve Adana Metropollerinde kişi başına GSMH ve aile büyüklükleri birer gösterge olarak ele alınırsa, 1/1.000 ölçekte ele alınması gereken ise; büyük bir olasılıkla, İstanbul Beykoz Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası ile Adana Seyhan SASA Fabrikasında mavi yakalı ustabaşlarının aldıkları ücretlerin düzeyi ve bunların bakmakla yükümlü oldukları 60 yaş üzerindeki aile fertlerinin sayısı olacaktır.

Benzer bir örneği kademeli yerleşimlerin sosyal donatı ve hizmetler düzeyi bazında vermek de mümkündür. Bursa'nın ve Erzurum'un her yıl üniversitelerine kabul edeceği öğrenci sayısı makro düzeyde bir karşılaştırma yapmak için esas alınırken; Bursa Milli Piyango Anadolu Lisesi ile Erzurum Atatürk Lisesi mezunları arasında üniversiteye girmeyi başaranların oranı, mikro ölçüğe doğru uzanan yorumlarda esas alınabilecektir. Çevre kalitesine yönelik saptamalarda da aynı yaklaşımın izlenmesi gayet doğaldır. Bursa Nilüfer Çayı ile Eskişehir Porsuk Nehri üzerinde yapılan ölçümlere bakılarak bu büyük yerleşimlerin yüzey suyu kalitesine ilişkin genelde bir değerlendirme yapmak mümkün olabilirken; Bursa ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgeleri

arıtma tesislerinin atık su deşarj ölçümlerine bakılarak, bunların arıtma işlemleri ve teknolojileri hakkında özeldir bazı yorumlar yapmak da söz konusu olabilmektedir.

Yapılacak analizler ve yorumlar ile üretilecek sentezler ve bulgular için göstergelerin seçimi son derece önemlidir. Dikkat edilmesi gereken noktalar: birer değerlendirme ve yorumlama kıstası olan göstergelerin yapılacak çalışmanın başlıkları ve/veya alt başlıklarıyla doğrudan bağlantılı olması; kavram içermesi; temsiliyet yansıtması; kaynak güvenilirliği taşıması; yorumlamalarda paradokslara ve karmaşalara olanak vermemesi; mekan ve zaman gösterimi açısından sürekliliğinin olması; ölçülebilir ve ölçü alınabilir olduğu gibi kademelendirilebilir, ölçüklendirilebilir ve sıralanabilir olmasıdır. Dolayısıyla, gerçekleştirilecek çalışmanın ana ve alt başlıkları esas belirleyiciler olmakta ve göstergeler de seçici teknikler kullanılarak bunlara göre belirlenmektedir.

KADEMELI YERLESIMLER	KADEMELI ÖLÇEKLER	KADEMELI GÖSTERGELER
7. DERECE	1/1.000.000	EKONOMİK YAPI Toplayıcı / Ayrıştırıcı (aggregated / disaggregated)
6. DERECE	1/500.000	
5. DERECE	1/250.000	SOSYAL DONATI Toplayıcı / Ayrıştırıcı
4. DERECE	1/100.000	
3. DERECE	1/25.000	
2. DERECE	1/5.000	ÇEVRE KALITESİ Toplayıcı / Ayrıştırıcı
1. DERECE	1/1.000	

Şekil 5: Kademeli Yerleşimler, Ölçekler ve Göstergeler

KADEMELI YERLESIMLER	KADEMELI ÖLÇEKLER	KADEMELI GÖSTERGELER
METROPOL	MAKRO	TOPLAYICI
....
....
....
....
....
KIRSAL MERKEZLER	MIKRO	AYRISTIRICI

Şekil 6: Kademeli Yerleşimler, Ölçekler ve Göstergeler İhtisarı

Sistem Yaklaşımında Döngüsel Karar ve Eylem Süreçleri

İlgililerce belirtildiği üzere “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi” nde amaçlanan; Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin makro-ekonomik ve sektörel düzeyde ulusal ve bölgesel kalkınma planlarına entegrasyonuna katkı sağlamaktır. Bu amaçtan hareketle; ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ‘karar verme süreçleri’ne dahil edilerek sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulması için, bakanlıklar ve ilgili kurumlar arası katılımcı bir tartışma platformu oluşturulmuştur. Proje faaliyetleri çerçevesinde belirlenen programlarla işlerlik kazandırılan bu platforma ve düzenlenen etkinliklere katılan ve katkıda bulunanların, algıladıklarını ve ürettiklerini içinde buldukları kurumsal karar süreçlerine de taşıyacakları kuşkusuzdur.

Bu düşünceler ışığında; sürdürülebilir kentleşme kavramı ana odak alınarak geliştirilen kademeli

yerleşimlere, kademeli ölçeklere ve kademeli göstergelere dayandırılan yaklaşımın, karar ve eylem süreçlerine de yansıtılması gerekli görülmektedir. Anılan gereğin yerine getirilmesi, ilkin sürecin tanımlanmasını ve sonra da aşamalandırılmasını öngörmektedir /5/.

Yaşanan süreçler aktör ilişkileri ve eylemleriyle bir sistem yaklaşımı içerisinde açıklanmaya çalışılırken, söz konusu süreç içerisinde ulaşılan ve ulaşılmak istenen aşamaların göresellik kavramı ile tanımlanmaya çalışılması ayrı ve tekil çabalar olmaktan çok, bütünleştirilmesi kaçınılmaz çabalar olmaktadır. Göresellik bir ölçme ve karşılaştırma işlemi gerektirirken, süreç bir gözleme ve izleme işlemi gerektirmektedir /6/. Sürecin belirli aşamalarında ölçümler alınarak değerlendirmelerin yapılması, olumsuz sonuçlar elde edilmesi halinde önlemlerin alınması ve sürecin denetim altında bulundurulması ise (teknokratlardan ve siyasilere dayanarak) karar vericilerin işlevleri olmaktadır.

Dolayısıyla; ölçüm ve karşılaştırmaların yapılması ile gözlem ve izlemelerde bulunulması karar hazırlıkları nitelikli çalışmalar olurken; yapılacak incelemeler sonucunda önlem seçeneklerinin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve seçimin yapılması karar verme nitelikli çalışmalar olmaktadır. Karar verme aşamasında tercihlerin rol oynaması ve önlem seçiminin politik tercihler doğrultusunda yapılması ise sürece bir boyut daha katmakta ve teknokratların yanı sıra siyasilere de aktör olarak yerlerini almalarına zemin yaratmaktadır. Sonuç itibarıyla karar hazırlıkları ile karar verme çalışmalarını karar aşaması olarak, önlemlerin uygulanmasını da eylem aşaması olarak tanımlamak mümkündür.

Eylem aşamasının son basamağı başarı düzeyinin saptanmasıdır. Hedefe varılması halinde süreç başarıyla tamamlanmış olacak, başarısızlık payının söz konusu olması halinde ise; yeni karar hazırlıklarının yapılması için tekrar başa dönülmesi gerekecektir. Bir döngüsel (iterative) süreç kendi kapsamında; sistem elemanlarını ve aktörlerini tanımlamakla, bunların arasındaki ilişkileri ortaya koymak üzere analogik modeller üretmekle, zaman boyutunda sistemin dinamik gelişimini izlemek ve yönlendirmekle bir sistem yaklaşımını barındırabilmektedir. Sistemin modellenmesi göstergelerle yapılandırılırken,

KADEMELİ YERLEŞİMLERE, ÖLÇEKLERE ve GÖSTERGELERE (G) DAYALI KARSILASTIRMALAR ve DÖNGÜSEL KARAR (KS) ve EYLEM SÜREÇLERİ (ES)	
Kıstaslar Sistematiğini Tanımlamak	(G)
Güncel <i>Düzevi</i> Saptamak	(G)
Normatifi Belirlemek	(G)
Ulaşılacağı Hedeflemek	(G)
Eylem Seçeneklerini Tanımlamak	(KS)
Seçeneklerin Etkilerini Saptamak	(KS)
Seçenekleri Değerlendirmek	(KS)
Seçeneğe Karar Vermek	(KS)
Seçeneği Uygulamak	(ES)
İzlemek ve Değerlendirmek	(ES)
Basari (sizlik) <i>Düzevini</i> Saptamak	(G)

Şekil 7: Döngüsel Karar ve Eylem Süreçleri

DÖNGÜSEL SÜREÇ ASAMALARI	
Kıstaslar Sistematiğini Tanımlamak	(GÖSTERGELERİ BELİRLEMEK)
Güncel <i>Düzevi</i> Saptamak	(ÖLÇMEK)
Normatifi Belirlemek	(DÜZENLEMEK)
Ulaşılacağı Hedeflemek	(POLİTİKA SAPTAMAK)
Eylem Seçeneklerini Tanımlamak	(KAPASİTE YARATMAK)
Seçeneklerin Etkilerini Saptamak	.
Seçenekleri Değerlendirmek	.
Seçeneğe Karar Vermek	.
Seçeneği Uygulamak	(EYLEME GEÇMEK)
İzlemek ve Değerlendirmek	(İZLEMEK)
Basari <i>Düzevini</i> Saptamak	(DEĞERLENDİRMEK)

Şekil 8: Döngüsel Süreç Aşamaları ve İşlevleri

sistemin gelişimi de karar ve eylem mekanizmalarının işletilmesiyle süreçlendirilmektedir. Dolayısıyla göstergeler karar araçları, işletilen karar ve eylem mekanizmaları ise sürecin dinamik unsurları olmaktadır.

Sistem yaklaşımından hareketle; kademeli yerleşimlere, ölçüklere ve göstergelere dayandırılmış ölçümler ışığında üretilen kararlara göre uygulamaların yapılmasını yansıtan döngüsel süreç, aşağıda açıklanan aşamalardan oluşmaktadır. Hangi aşamalarda göstergeler sistematığının kullanıldığı ve hangi aşamalarda karar ve eylem mekanizmalarının çalıştırıldığı, yine süreç aşamalarının anlatımı sırasında açıklığa kavuşturulacaktır.

Sürecin başlangıç aşaması, üzerinde çalışılan konuya veya bileşene (sürdürülebilir kentleşme) ilişkin kıstaslar sistematığının tanımlanmasıdır. Konunun hangi kademede (metropol...kırsal merkez; makro...mikro ölçek) ele alınacağı ve hangi kıstaslara göre ölçümlendirileceğinin (toplayıcı...ayırıştırıcı göstergeler) belirginlik kazanacağı bu aşamada temel amaç; konuyu operasyonel ifadelere taşımak, yani üzerinde işlem yapılabilir hale getirmektir. Amacın göstergelerden yararlanılarak gerçekleştirilmesinden sonra üzerinde odaklanılacak nokta ise, konunun güncel düzeyinin saptanması olacaktır. Bu aşama; kısacası, bir durum saptama ve durum değerlendirme aşamasıdır.

İlk aşamada tanımlayıcı göstergelerden yararlanmak mümkünken, ikinci aşamada içten ve dıştan bağlantılı göstergeler ile arz ve talep yansıtan göstergelere yönelmek mümkündür. Üçüncü aşamada daha çok düzenleme getiren, norm ve standart belirleyen, arzu edileni ve olması gerekeni ifade eden göstergelerden hareket edilecektir. Bu aşama; uygulanan yönetmeliklerde yer alan (kentleşme düzeyi, ekonomik gelişme düzeyi, toplumsal hizmet düzeyi, yaşam ve çevre kalitesi düzeyine ilişkin) nesnel ve girdi-çıkıtı göstergelerinin yanı sıra, öznel göstergelerin de dikkate alınmasını gerektirebilmektedir. Üçüncü aşama ayrıca; sistemin ideal bulunan (olması gereken) yapısını tanımladığı gibi, sistemin denetim referanslarını da içerebilmektedir.

Dördüncü aşama; 'olan' ile 'olması gereken' in karşılaştırılmasından başka bir şey değildir. Sistemin içerdiği her bir bileşen için belirlenmiş olan

ideal ve normatif düzeyin tutturulduğu hatta aşıldığı görülebileceği gibi, altında kalınmış olması da mümkündür. Son durumda yapılması gereken ya normu; ya da eldeki olanaklara bakarak ve daha gerçekçi davranarak, 'olabilir'i hedeflemektir. Olması gereken düzeye aşamalı hedefler konularak ulaşılması da, izlenebilecek alternatif bir yol haritası olabilmektedir.

Arkada bırakılan ilk dört aşamada, göstergelerin karar hazırlıkları sürecinin temel taşlarını oluşturduğu görülmektedir. Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci aşamalar ise karar alma sürecini oluşturmada ve teknokrat aktörler ile siyasi aktörleri buluşturmaktadır. Her iki aktörün etkin işbirliği ve uzlaşma isteği stratejik öneme sahip olup, izlenecek yol haritası aktörlerin duruş noktalarına göre çizilecek ve sürecin kaderi (bazı varsayımlara dayanılsa bile) yaklaşık olarak tayin edilecektir.

Belirlenen hedeflere varmak üzere izlenmesi gereken yol ve yöntem ile kullanılması gereken araç ve tekniklerin karar vericinin ilgisine sunulması eylem seçeneklerinin tanımlanmasını gerektirmektedir. Ancak, bu seçenekleri tanımlamak karar verici için yeterli olmayacak, her bir seçeneğin hedefe ulaşmakta ne kadar etkili olduğunun da saptanması beklenecektir. Yön-eylem araştırmalarına dayanarak seçeneklerin ortaya konan hedef(ler)i ne oranda gerçekleştirebildiklerine ilişkin etki saptamasının (tahminlerinin) yapılması, karar vericiler için seçenekler arasında bir karşılaştırma ve değerlendirme olanağı sağlayacaktır.

Arkada bırakılan aşamalardan sonra söz konusu olan, bir seçenek(ler demeti) üzerinde karar vermek ve kararı uygulamaya geçirmektir. Bu da karar hazırlıkları ve karar verme süreçlerinden sonra, verilen kararların dokuzuncu aşamada uygulanması sürecine geçilmesi demektir. Doğaldır ki, uygulama süreci de onuncu aşamada bir izleme ve kayıtlama, değerlendirme ve denetleme mekanizmasına bağlanacaktır.

Yukarıda açıklanan sürece döngüsel karakter verecek en kritik aşama on birinci ve son aşama olup; yapılacak iş, amaca ve hedefe ulaşmakta ne kadar başarı bulunduğu ölçülmesidir. Başarı düzeyinin saptanmasında yine göstergeler devreye girmekte ve hedefe ulaşılmış ise süreç tamamlanmış olmaktadır. Hedefe ulaşılamaması veya kısmen ulaşılması halinde ise; birinci süreç

sonunda saptanan yetersizliğin giderilmesi başlatılacak ikinci sürecin ana hedefi olacak ve süreçler döngüsü hedefe tam anlamıyla ulaşıncaya kadar devam edecektir.

Özetlemek gerekirse; geliştirilen kıstaslar sistematikince belirlenen göstergelerle ölçülen güncel düzeyin olması gereken düzey ile karşılaştırılması ve bu karşılaştırma sonucuna göre hedef saptanması, sistem için öngörülen veya sisteme getirilmek istenen düzenlemeyle doğrudan bağlantılıdır. Politik tercihlere itibar edildiği kadar, akılcılık (rasyonalite) ilkesinin gereklerine de sadık kalınarak; mevcut veya yaratılabilecek olanak ve kaynaklarla ulaşılabılır hedeflerin saptanması, hem kurumsal hem de bireysel kapasitelerin geliştirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Çünkü; kapasitelerin geliştirildiği oranda uygun seçenekler ortaya çıkarılmakta, duyarlı değerlendirmeler yapılmakta ve etkin seçimlere gidilerek hedeflere ulaşma olasılığı arttırılmaktadır.

Hedefe ulaşma olasılığının ve süreçte başarı düzeyinin yükseltilmesinde rol oynayan diğer kapasite unsurları ise programlama, organize etme, eşgüdüm sağlama, yönlendirme, izleme, değerlendirme ve denetleme beceri ve yetenekleridir. Dolayısıyla; ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin 'karar verme süreçleri'ne dahil edilerek sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulması için bakanlıklar ve ilgili kurumlar arası katılımcı bir tartışma platformu oluşturulurken, anılan kurumsal ve kişisel kapasitelerin geliştirilmesine de gerekli önemin verilmesi söz konusu olmaktadır.

Sonuç ve Açılım Önerileri

Sürdürülebilir kalkınmanın sektörel politikalara entegrasyonunda artık kentleşmenin; bir sektörden öte, çok sektörlü bir olgu olarak algılanması gereği tüm açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Söz konusu olgunun bir sistem yaklaşımıyla ele alınarak, sistem bileşenlerinin getirdiği dinamiklerin ve oluşturduğu süreçlerin ana ve alt konu başlıkları altında incelenmesi, değerlendirilmesi, yönlendirilmesi ve izlenmesine ilişkin yöntemsel yaklaşımın ana hatları da belirlenmiştir. Yapılacak iş; sürdürülebilirliğe ve kentleşmeye kuramsal açıklamalar getiren katkılardan yararlanarak, Türkiye'ye özgü savların geliştirilmesi ve bunların göstergeler aracılığıyla somutlaştırılmasına gidilmesidir.

Böylesine bir yaklaşımda göstergelerin sistematikinde ve seçiminde güçlü temsiliyete ağırlık verilerek, paradoks içeren ve karmaşık yorum yaratan gösterge türlerinden sakınılmasında yarar vardır. Uluslar arası ve yerel kuruluşlarca kullanılan gösterge yığınlarına ve model transferine itibar edilmeyerek; gösterge kategorilerini ve kataloğunu, özü ve yerel gerçeği yansıtmak üzere seçici yaklaşımlarla sınırlı tutmak doğru olacaktır. Yukarıda yapılan açıklamalarla vermeye çalışılan katkı, projenin konusu ile doğrudan bağlantılı bir yaklaşıma ve yönetime ilişkindir ve yapılması gerekenlere ışık tutan bir yöntemsel yaklaşım önerisidir.

Söz konusu yöntemsel yaklaşım; her şeyden önce kentleşmenin kalkınma planlarında tekil sektör işlemlerinin aşılmasını öngörmekte olup; kentleşme olgusunu sürdürülebilir kalkınmanın dinamikleri ile bütünleştiren ve bu doğrultuda politika üretimine yönelik bir mesaj karakteri taşımaktadır. Ülke koşullarına duyarlı olduğu kadar; bilimi, bürokrasiyi ve siyaseti tatmin edebilecek çözümlere de işaret eden bu öneri yaklaşım, karar mekanizmalarına işlevsellik ve karar süreçlerine ivme kazandıracak nitelikler içermektedir. Ancak, düzenlenen platformlarda ve tartışma ortamlarında kazanılan birikimlerin teknik çalışmalara aktarılması ve bundan sonraki çalışmaların "göstergeler sistematikliği" üzerinde özenle yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Öneri yaklaşımın esası; sektörel bazda yapılan ancak sektörler arası bütünlük içermeyen ve merkezîyetçi anlayışla hazırlanan ancak yerel stratejik potansiyelleri yeterince kapsamayan sosyo-ekonomik boyutlu planların üreticisi olan Devlet Planlama Teşkilatı'nın yaptığı kentsel kademelenme çalışmalarını, "sürdürülebilirlik ve kentleşme" tartışmaları çerçevesinde yeni açılımlara taşımaktır. Böylelikle, ülke düzeyinde yöntemsel çözüm bekleyen önemli konulara girilmesinde bütüncül zeminlerin hazırlanması da mümkün olabilecektir.

Ülke düzeyinde ve planlama özelinde yöntemsel çözüm bekleyen önemli konulardan bir tanesi ülkesel, bölgesel ve yerel kademelenme sistemi içerisinde sürdürülebilirliği esas alan mekansal tanımlamaların olmamasıdır. Türkiye için önceden yapılmış olan geleneksel coğrafi bölgeler tanımlarının günün ekolojik sistem tanımlamalarına

cevap vermekte yetersiz kalırken; halen üzerinde yasal belirsizlik devam eden İstatistiki Bölge Birimleri yaklaşımının da iller bazında olmak üzere idari sınırlara dayandırılmış olması, yönetim sistemi tanımlamalarına cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Her iki yetersizliği gidermek üzere oluşturulacak mekansal sistem kurgulamasının ilkin ekolojik havza tanımlamalarından başlayarak, akabinde DPT tarafından gerçekleştirilen kademeli merkezler modeli üzerinde yapılandırılması, sürdürülebilirlik yaklaşımının kentleşme ile buluşturulabileceği en doğru yöntem olacaktır.

Kurgulanacak mekansal sistemin ilk aşamada, ana ekolojik havzalar ile ana yerleşim merkezlerinden yola çıkılarak belirlenen makro bölgelemeden başlaması ve giderek alt kademelerde yeni alt-bölgelemelere açılım vermesi sürecin doğal akışı olarak düşünülebilir. Yapılacak böylesine bir kademeli mekansal sistem tanımlamasının yine kademeli göstergeler kataloğu ile desteklenmesi, sürdürülebilirlik açısından kademeli çevre yönetim sistemlerinin geliştirilmesini sağlayacak ve bunların kentleşme süreci devam ettikçe kentsel yönetim sistemi ile buluşturulmasına uygun zemin yaratacaktır.

Her ne kadar yeni açılımlar ve yeni çalışmalar gerektiriyor ise de; yukarıda açıklandığı üzere amaçlanan ve önerilen, DPT tarafından gerçekleştirilen kademeli merkezler modelini, ekolojik havza tanımlamalarına ve sürdürülebilirlik işlevlerine yönelik modellerle destekleyerek, "sürdürülebilir kentleşme" kavramının Türkiye için uygulanabilirliğini yaygınlaştıracak bir yaklaşımın geliştirilmesidir. Söz konusu yaklaşımın temellerinin atılmasıyla, sürdürülebilirliğin uygulanmasına ilişkin önkoşulların yerine getirilmesine başlanacak ve bunu izleyen aşamalarda görgül bağlamda irdellemelere geçilerek, somut model sonuçlarına ulaşılacaktır.

Kaynaklar

/1/ DPT, UNDP, EU: Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi, Tanıtım Broşürü, 2007 Ankara

/2/ Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kentleşme kavramlarına ilişkin açıklamalar ve farklı yazar ve kesimlerce geliştirilen yaklaşımlar için bkn. Gedikli, B.: Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi-Kentleşme Tematik Grubu 1. Raporu, Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı İle Türkiye'de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler, Kasım 2007 Ankara ile anılan raporda konuya özel atıf yapılmış olan Guy, S. ve S. Marvin: Understanding Sustainable Cities: Competing Futures, European Urban and Regional Studies, 1999, Vol. 6, No. 3, pp. 268-275.

/3/ Devlet Planlama Teşkilatı (DPT): Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması, Ankara Mart 1982

/4/ Gatzweiler, H. P.: Zum Problem der Indikatoren Auswahl, Informationen zur Raumentwicklung Heft 8/9 Laufende Raumbbeobachtung, Bonn 1978, s. 695-703

/5/ Planlama ve proje süreçlerinin aşamalandırılmasına ilişkin yöntem ve teknikleri için bkn. Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ): Project Cycle Management (PCM) and Objectives-Oriented Project Planning (ZOPP)-Guidelines, Eschborn 1996

/6/ Planlama ve proje süreçlerinde izleme yöntem ve teknikleri için bkn Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ): Monitoring im Projekt-Eine Orientierung für Vorhaben in Technischen Zusammenarbeit, Eschborn 1998; çevre sektörü özelinde izleme yöntem ve tekniklerinin gerçekleştirilmesinde kurumsal boyutu da içeren yaklaşım için bkn. Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ): Wirkungsmontoring in Projekten der Institutionentwicklung im Umweltbereich, Eschorn 2000.

Post-Universiade Kullanım? - İzmir, Mehmet Akyürek